

М. М. Коваленко,
к. е. н., доцент кафедри економічної політики, Харківський регіональний інститут
державного управління Національної академії державного управління при Президентові
України

РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ УКРАЇНИ: БЕЗПРОЦЕНТНЕ ФІНАНСУВАННЯ ДЕРЖАВНИМИ БАНКАМИ РОЗВИТКУ

У статті розглянуто перспективність інноваційного соціально-орієнтованого розвитку України. Обґрунтовується доцільність застосування безпроцентного фінансування інноваційних проектів. Показана важливість використання розгалуженої системи державних банків розвитку під час фінансового забезпечення інноваційних проектів. Визначено принципи участі банків розвитку в державних інноваційних програмах на засадах поширення державно-приватного партнерства.

The availability of Ukraine's innovative socially centered development is considered in the article. The reasonability of interest-free financing of innovative projects is grounded. The importance of using of the branched system of the state development banks in the process of financing of innovative projects is shown. The principles of participation of the development banks in the state innovative programs on the basis of state and private partnership spread are defined.

Ключові слова: інноваційні проекти, безпроцентне фінансування, державний банк розвитку, державно-приватне партнерство.

Key words: innovative projects, interest-free financing, state development bank, state and private partnership.

Ми відстали від передових країн на 50—100 років.
Ми повинні пробігти цю відстань за десять років.
Або ми зробимо це, або нас змінуть.
Й. Сталін (1931 р.).

ВСТУП

В епоху глобальної трансформації світу саме інтегрований у єдине ціле інноваційно-інвестиційний процес, що став перманентно-інтенсивним і отримує усе більше поширення в усіх галузях світової економіки, об'єктивно виступає головною, визначальною умовою соціально-економічного розвитку країн. Соціальний аспект цього розвитку варто розуміти як забезпечення більш точного і послідовного підпорядкування цілей економічного росту вирішенню злободенних завдань суспільного розвитку та підвищенню загального добробуту населення. Під час аналізу економічного аспекту, слід орієнтуватися на максимальну продуктивність праці з одночасною підтримкою високого рівня зайнятості, а також на збільшення обсягів внутрішнього виробництва, щоб забезпечити прийнятний рівень внутрішнього споживання і нагромадження.

З цього приводу, особливої актуальності набуває масштабне впровадження інноваційних проектів у промисловості і сільському господарстві, котрі спрямовані на поступове підвищення і розвиток сформованого технологічного рівня виробництва, його конкурентоспроможності. Дані проекти повинні сприяти отриманню більш високих поточних середніх показників ефективності економіки і забезпеченню побудови самодостатньої економіки, заснованої на інноваційно-інвестиційній моделі суспільного відтворення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Підвищенню ролі банківських установ у фінансовому забезпеченні інноваційної діяльності активно досліджуються у світовій та вітчизняній науковій літературі. Серед зарубіжних вчених різні аспекти цієї

проблеми вивчали: Х. Барнет, С. Кузнець, Г. Менш, Б. Санто, Дж. Сінкі, Р. Солоу, Дж. Стиглиць, Б. Твісс, Ф. Фабозци, Х. Фрідмен, Х. Хауштайн, Я. Хонко, Й. Шумпетер та інші. Значна увага дослідженню проблем участі банківських установ у інноваційному процесі країни приділялася останніми роками і у вітчизняній науці. Можна відмітити праці Б. Адаміка, О. Амоші, С. Аржевітіна, Ю. Бажала, Т. Васильєвої, О. Василика, О. Васюренка, А. Власової, А. Гальчинського, В. Гейця, Б. Данилишина, М. Данька, М. Савлука, М. Козоріза, Т. Косової, М. Крупки, А. Кузнєцової, О. Лапка, Б. Луціва, І. Лютого, А. Мороза, С. Онишко, В. Опаріна, А. Пересяди, А. Поручника, О. Реверчука, А. Чухна, С. Юрія та ін. Водночас, незважаючи на значні здобутки в дослідженні вказаної проблематики, вона так до кінця не вирішена і дискусійними залишаються положення щодо забезпечення оптимальних умов та форм залучення банків до фінансування інноваційних проектів.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування доцільності застосування безпроцентного фінансування реалізації інноваційних проектів на базі розгалуженої системи державних банків розвитку та визначення принципів їх участі в державних інноваційних програмах.

РЕЗУЛЬТАТИ

Найважливішим чинником формування інноваційно-інвестиційної моделі суспільного відтворення є підвищення інноваційної активності. І тут без державної підтримки інноваційних процесів не обійтися. Необхідність фінансової та правової підтримки активізації інноваційної діяльності, перехід на нові форми вирішення економічних, екологічних і соціальних проблем регіонів, характерних для інноваційно-інвестиційної моделі відтворення, постійно вимагають від державних органів влади вироблення відповідальної політики стосовно управління і розвитку інноваційної діяльності в Україні.

Державний протекціонізм інноваційного розвитку має забезпечити стійкий попит на інвестиції, що може обслуговуватися банківською системою та іншими інвестиційно-фінансовими структурами. Формування ринку інновацій, у свою чергу, залежить від стимулювання попиту на засоби праці та імпортозаміщення шляхом пріоритетного інвестування виробництва наукомістких технологій, машин і обладнання. Необхідним є створення державної інституціональної системи, яка на єдиній науково-методологічній основі інтегрує стратегію та тактику реалізації інноваційно-інвестиційного процесу, механізми й законодавчо-правову базу.

Однією з головних форм підтримки державою інноваційних процесів в Україні повинні стати державні інвестиційні програми з реалізації інноваційних проектів. Кошти для даних проектів повинні виділятися Урядом України відповідно до пріоритетних напрямів інноваційного розвитку країни у рамках законодавства. При цьому технологічний прогрес повинен бути орієнтований, перш за все, на:

- створення нових житлових умов з використанням вітчизняних будівельних матеріалів, нових комплексних екологічних агропромислових поселень, створення

- мільйонів робочих місць для громадян країни;

- забезпечення продовольчої безпеки і нормативно обґрунтованого харчування більшості населення екологічно чистими, традиційними вітчизняними продуктами з державною підтримкою виробництва, переробки та зберігання при різкому підвищенні імпортозаміщення;

- поліпшення масового медичного обслуговування із застосуванням вітчизняних медикаментів і медичного обладнання у більшості лікарень, поліклінік, пологових будинків і медичних пунктів першої та невідкладної допомоги.

Ці заходи дадуть можливість економіці України розвиватися за інноваційним соціально-орієнтованим сценарієм, спрямованим на різке підвищення мотивації праці, зниження безробіття, забезпечення довголіття та збільшення народжуваності; на значне зниження ризиків неприродної і передчасної смертності. Відповідно до інноваційної трансформації результатом розвитку повинні стати структурні зміни в економіці, пов'язані зі збільшенням внеску у ВВП високотехнологічними галузями при зниженні частки сировинного сектора.

Для реалізації такого інноваційного сценарію розвитку економіки України потрібні масштабні інвестиційні ресурси, попит на які поряд із іншими джерелами, може значною мірою задовольнятися за рахунок банківського фінансування на безпроцентній основі державними спеціалізованими банками розвитку, які одночасно могли б виступати як центри поширення механізму державно-приватного партнерства (ДПП). При цьому з метою забезпечення раціонального та ефективного використання державних інвестицій для формування і реалізації інноваційних цільових проектів важливо дотримуватися наступних основних принципів:

- оптимізація державних зобов'язань: відмова від фінансування інноваційних проектів, що не відповідають затвердженим пріоритетам соціально-економічного розвитку країни;

- забезпечення балансу інноваційно-інвестиційних зобов'язань держави з його ресурсними можливостями;

- забезпечення максимальної соціально-економічної ефективності видатків бюджету, державних підприємств і банків;

- відкритість, прозорість і адресність прийнятих рішень з реалізації інноваційних проектів;

- державна підтримка інноваційних проектів на умовах їх одночасного фінансування іншими інвесторами у встановлених обсягах;

- застосування постійного державного контролю та введення відповідальності державних замовників і відповідних посадових осіб за досягнення поставлених у програмах цілей;

- інноваційно-інвестиційний процес повинен здійснюватися в досить великих масштабах і на інтенсивній основі не тільки у галузях матеріального та інтелектуального виробництва, але і у сфері відтворення людського капіталу;

- законодавче закріплення основних процедур формування і впровадження державної інвестиційної програми з реалізації інноваційних проектів.

Головною умовою безпроцентного фінансування

інноваційно-інвестиційної діяльності повинно стати впровадження нового механізму визначення кількості грошей, необхідної для підтримки стабільного розвитку економіки країни (коли рівень пропозиції грошей задовольняє попит при стабільних цінах), на основі впровадження технологічних інновацій. Дана кількість грошей має встановлюватися з урахуванням балансу галузевих цін і грамотного планування національного (внутрішнього) виробництва замкнутого циклу постійною Експертною комісією, до якої б входили представники уряду (насамперед Міністерства Фінансів України, Міністерства економічного розвитку й торгівлі України) і Національного банку України. Діяльність даної комісії повинна постійно контролюватися Рахунковою палатою України із періодичним звітуванням перед Верховною Радою України.

При цьому заявки на фінансове забезпечення суспільно й економічно бажаних інноваційних проектів повинні вивчатися не тільки з економічної точки зору, але і за усіма соціальними аспектами. До розгляду заявок мають бути залучені фінансові органи разом із зацікавленими міністерствами, а також державні банки розвитку, мережу яких необхідно ще утворити. Якщо проект схвалений, кошти надходять до державного банку розвитку, котрий також міг би, за потреби, брати участь у менеджменті відповідного підприємства, що реалізує інноваційний проект.

Таким чином, для реалізації інноваційного проекту така перешкода, як відсутність коштів, відпадає автоматично, тому що не буде підстав не випустити під це та продуктивно не використовувати державою необхідних для цього грошей. Причому дані кошти не повинні фінансуватися у вигляді кредиту з процентами, а повинні бути свіжими грошима, що видаються у формі безпроцентної позички. При цьому покриття банківських витрат могло б відбуватися за рахунок зовсім інших джерел. Ми вважаємо, що для подальшого стабільного соціально-економічного зростання України існує доцільність поступового переходу банківської системи на безпроцентне фінансування ринкових суб'єктів господарювання на основі пайової акціонерної фінансової участі в інвестиційному проекті і наступному солідарному розподілі прибутків і збитків. І починати це саме з підтримки масштабної інноваційної діяльності в країні було б особливо правильно через високий рівень її ризикованості та довгої терміновості, а також виключне значення для подальшого соціально-економічного розвитку держави.

Економіка тільки тоді може стабільно розвиватися та бути моральною, коли капітал є результатом людської праці, коли гроші є еквівалентом реальних цінностей, вироблених людиною. Неприйнятні ті дії фінансистів, які спричиняють відхилення від головного завдання банків — нагромадження та перерозподіл коштів для більш ефективного розвитку реального виробництва товарів і послуг. Ситуація, за якої фінансові структури диктують свою волю реальному сектору економіки, — неприйнятна. Необхідно відновити безпосередній, прозорий зв'язок між функціонуванням фінансових ринків і розвитком країни [7, с. 9].

Ще у часи Візантійської імперії та до певного часу

у багатьох християнських країнах стягнення позичкового процента вважалося лихварством. У країнах, що сповідають іслам, це правило вже не так жорстко, але продовжує діяти і зараз. Мойсеев Закон (Тора) обмежив сферу єврейських кредиторів і забороняє брати проценти з осіб єврейської національності. У той же час у більшій частині сучасного світу лихварство сприймається суспільством як звичайне явище, котрому економісти дають наукове пояснення, а більшість богословів не критикують його, якщо воно не є "надмірним". Однак не потрібно бути економістом або богословом, щоб говорити про серйозні недоліки сучасної грошової системи і про наявність залежності між поширенням позичкового процента і різнопланових тенденцій деградації суспільства. Функціонування банківської системи, повністю заснованої на механізмі позичкового процента, неминуче веде до подальшого посилення матеріальної та фінансової нерівності між багатіями та бідними, що особливо різко проявляється в країнах, що розвиваються, а також у країнах з перехідною економікою.

Якщо ж банк, котрий надає позичку, стає безпосереднім учасником проекту (наприклад, інноваційного), у реалізацію котрого позичальник-інвестор вклав отримані ним кошти, із заздалегідь погодженою часткою його кінцевої участі у фінансових результатах, то така угода набуває вже справедливого характеру. Це сприяє забезпеченню довгострокової соціальної стабільності в країні та зміцненню єдності різних верств суспільства.

Ми часто спостерігаємо, коли під час одержання кредиту під встановлений (фіксований або плаваючий) процент, багато позичальників зовсім не зацікавлені у суворому дотриманні строків погашення основної суми кредиту. Найчастіше вони не впевнені зовсім, що зможуть, крім погашення процентів за кредитом, які також можуть виявитися для них непомірними, погашати певними частинами основну суму заборгованості (у розмірі фактично отриманого ними кредиту).

Як показують дослідження економістів ісламських країн, у рамках безпроцентної системи банківського фінансування, позичальник об'єктивно прагне до того, щоб його інвестиційні та виробничі зусилля, у кінцевому рахунку, були спрямовані на своєчасне і повне погашення основної суми заборгованості кредиторів. Ця обставина виступає реальним стимулом до максимального продуктивної праці позичальника заради своєчасного погашення отриманого ним фінансування у повному розмірі [4, с. 108—109].

Важливо повернутися до ортодоксальної християнської економічної доктрини, коли стягнення процентів розглядалося як неприйнятне, а індивід (підприємець) одержує винагороду пропорційно вкладеним ним у справу реальним витратам розумової або фізичної праці. В умовах процентного кредитування кредитор не прикладає ніяких власних зусиль, що сприяють успішній реалізації проекту під який ним надаються гроші, проте стабільно одержує платежі за основною сумою виданого ним кредиту, плюс проценти. Навіть у тому випадку, коли бізнес позичальника, у який був інвестований банківський кредит, приніс йому збитки, кредитор вимагає безумовного повернення

йому основної суми боргу і процентів за ним у раніше встановлені терміни.

Таким чином, у рамках процентного кредитування суб'єкт господарювання об'єктивно змушений знаходити такий вид бізнесу в певних галузях економіки, що має принести йому стійкий прибуток, у будь-якому випадку достатній для виплати основної суми боргу, процентів за ним та задоволення власних потреб. Тягар обов'язкової виплати процентних платежів змушує позичальників найчастіше звертатися винятково до високоприбуткових, але аморальних або повністю марних для суспільства видів бізнесу, зокрема, таких як ігровий бізнес, валютна спекуляція, виробництво та продаж тютюнових та алкогольних виробів та ін. Якби на позичальника не діяв постійний тиск виплати процентних платежів, імовірність інвестування ним запозичених позикових коштів у соціально-корисні для суспільства в цілому види бізнесу була б значно вищою.

Еволюція сучасної банківської системи в дійсності привела до нової форми лихварства: по-перше, на цей час гроші населення — це майже повністю гроші банків або кредити, отримані у банків під проценти, котрі у більшості своїй породжують нові гроші, які не є еквівалентом реальних цінностей, а лише спонукають інфляцію; по-друге, що ще серйозніше, банківські гроші створюються банками з нічого і держава недостатньою мірою виключає це і навіть спонукає та часто-густо захищає, по-своєму користуючись тимчасовими вигодами від цього. Найжадібніший лихвар давніх часів не міг і мріяти про ситуацію, коли одним розчерком пера він міг би перетворити у своїх боржників усе населення; однак банки роблять саме це, тому що кожний банківський кредит, будучи сам по собі лише записом у бухгалтерській книзі, встановлює право на одержання частки у суспільному продукті, пропорційної тій частині від усієї сукупності суспільного продукту, яку становить величина кредиту від усієї сукупності існуючих грошових коштів.

Не треба забувати таку очевидну істину, що створення грошей завжди має залишатися у руках держави, тим більше не використовуватися виключно заради отримання прибутку. Економіка, що заснована на процентному кредиті та житті у борг, не може бути здоровою. Вона приречена. Про це свідчать проведені А. Криленко [3] дослідження фактів з історії різних країн з найдавніших часів. Наведено приклади руйнування багатьох цивілізацій людства як результат того, що вони опинялися у в'язках щупальця лихварів. Коли гроші країни робляться винятково кредиторами, котрі роздають їх під проценти, кількість існуючих грошей у будь-який час може тільки покривати повернення основного боргу позичальника, а не оплату процентів і витрат за тими ж самими кредитами. У будь-який момент у ручному режимі може бути створений недолік ліквідності з метою отримання влади над боржниками та пов'язане із цим переливання прав власності над реальними активами на користь лихварів.

Фінансування інноваційної діяльності на безпроцентній основі повинно стати першим кроком держави до усунення лихварства взагалі. Для цього виконавчій владі повинна бути повернута прерогатива випуску грошей або право створювати гроші.

Одночасно необхідно забезпечити істотне посилення відповідальності за розширення цих повноважень на основі підвищення ролі політичних партій як механізму рекрутування нового політичного класу, незалежного від корумпованої частини державного апарату, і політичної сили, що несе відповідальність за соціально-економічні перетворення і їхній синтез із соціокультурними традиціями нації. Це буде сприяти поверненню контролю над економікою держави, що є невід'ємною частиною його суверенітету, оскільки тільки держава, на відміну від приватних компаній, є інструментом вираження інтересів усього суспільства у цілому.

На жаль, зараз далеко не держава реально вирішує, наскільки й у якому напрямі повинна розширюватися економіка. Мова йде про витиснення держави, а отже, і суспільних механізмів контролю над приватним лихварським капіталом з економіки, у той час як тільки інноваційний розвиток промисловості та сільського господарства, при відчутній підтримці з боку держави, здатен дати людям реальні робочі місця і можливість нашої економіки інтегруватися у світове господарство на правах сильного гравця, а не напівколонії.

Міжнародний досвід свідчить, що саме через державні банки розвитку країни можна досягти найбільшого успіху в поширенні інноваційної діяльності. Через них проводиться економічна політика країни, стимулюються інноваційно-інвестиційні процеси. Специфікою, власне, таких державних банків є виконання ними особливих функцій — функцій, які не властиві приватному сектору, або ж функцій, які є комерційно не вигідними для приватних фінансових установ, проте їх реалізація є необхідною умовою розвитку економіки держави та суспільства в цілому.

Прикладом утворення моделі стимулювання реалізації інноваційних проектів та розвитку окремих галузей у Китайській Народній республіці є створення "банків розвитку" (або "банків некомерційного кредитування", "політичних банків"). Дана модель функціонує у Китаї з 1994 р., коли до вже діючого Банку сільськогосподарського розвитку (The Agriculture Development Bank of China) були утворені такі державні банки, як Банк розвитку Китаю (China Development Bank) і Експортно-Імпортний банк Китаю (The Export-Import Bank of China) [2, с. 703].

Найбільшим серед цих банків є Банк розвитку Китаю, до основних функцій якого відноситься підтримка базових галузей промисловості, будівництво інфраструктури, підтримка розвитку окремих територій. Експортно-імпортний банк спеціалізується на підтримці експорту комплектного великогабаритного устаткування або електроніки. Банк сільськогосподарського розвитку Китаю займається підтримкою розвитку сільського господарства на основі державного пільгового кредитування відповідно до державної політики країни.

Не слід забувати вітчизняний досвід індустріалізації України минулого століття, коли після кредитної реформи 30-х років були утворені банки довгострокового фінансування капітальних вкладень у СРСР. Так, постановою ЦВК і СНК СРСР від 5 травня 1932 р. "Про організацію спеціальних банків довгострокових вкладень" [6] було створено Промбанк, Сельхозбанк, Всекобанк (банк фінансування капітального будівництва кооперації) і

Цекомбанк (банк фінансування комунального й житлового будівництва). Цей досвід є досить позитивним і унікальним з позиції вибору інституціональних ланок з метою підвищення ефективності використання як бюджетних коштів, так і коштів різних господарських утворень під час здійснення інвестиційної діяльності, на основі виключення якої б не було процентної данини комерційним банкам. Крім цього, у сучасних умовах використання такої практики є особливо привабливим з позицій вирішення питань акумулювання тимчасово вільних коштів для фінансування великих капітальних вкладень та організації ефективного професійного державного контролю за їх використанням.

Тепер Україна опинилася у такому становищі, коли для її уряду та національного банку не залишилося вже інших варіантів, як бути більш наполегливими щодо суттєвого підвищення активності вже діючого банку розвитку (Український банк реконструкції і розвитку), переорієнтації діяльності інших державних банків (насамперед, Укрексімбанку), а також можливого утворення спеціальних галузевих (міжгалузевих) інноваційно-інвестиційних банків розвитку з контрольним пакетом у руках Уряду. З використанням мережі таких спеціалізованих фінансових інституцій, проблеми якості, темпу та розміру фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності країни можна було б розв'язати більш ефективно.

Ігнорування цих проблем за весь період реформування економіки незалежної України ставить під сумнів результативність подальших прагнень щодо посилення інноваційно-інвестиційного руху до помітної активності з точки зору досягнення оптимального рівня різних показників соціально-економічного розвитку країни. Приватні спекулятивні інтереси комерційних банків начисто відмітають ідею реального інвестування у інноваційні проекти. Опорні банки діючих в Україні фінансово-промислових груп продовжують із максимальною активністю працювати на ринку державних казначейських облігацій, валютних та інших спекуляціях. Потенціал державних банків реально не задіяний у масштабному підтриманні структурного зрушення в пропорціях суспільного відтворення на основі інноваційної складової.

Бізнес очікує довгих і дешевих грошей, щоб було вигідно фінансувати довгострокові інноваційні проекти. Банки чекають такої грошової політики, яка утворювала б достатній рівень ліквідності за умов стабільних цін та стимулювала населення до зберігання грошей на довгострокових депозитах. Ці раціональні очікування суб'єктів ринку можна реалізувати тільки за рахунок комплексних заходів. При цьому необхідно враховувати високий ступінь поляризації у соціально-економічній сфері: між бідними та багатими людьми, між перспективними і безнадійно нерентабельними підприємствами. Така поляризація диктує і тактику введення нової кредитно-грошової системи: вона повинна впроваджуватися паралельно з нині діючою системою і має бути спрямована на масштабну реалізацію інноваційних проектів, обслуговування і розвиток пріоритетних секторів економіки. І у цьому аспекті роль банків розвитку важко переоцінити.

На відміну від комерційних банків, банки розвитку покликані сприяти розвитку економіки та суспільства,

у той час як інші, у більшості своїй, прагнуть одержати лише прибуток. Це покликання обгрунтовується, з одного боку, відсутністю прямої конкуренції з комерційними фінансовими організаціями, що є одним із принципів діяльності більшості банків розвитку. Незважаючи на те, що на практиці інтереси можуть перетинатися, проте, банки розвитку, як правило, фінансують менш привабливі проекти, наприклад, у технологічно розвинутих чи малорентабельних галузях, де значним є строк окупності. З іншого боку, співробітництво з банками розвитку створює для комерційних банків сприятливі умови для залучення додаткових ресурсів, причому не тільки державних, але і приватних. Як показує практика, довіра з боку клієнтів до вповноважених банків, що співробітничать із державними банками розвитку, є вищою, ніж до інших банків. Таким чином, головним завданням державних банків розвитку є не максимізація прибутку, а ефективний розподіл довгострокових фінансових ресурсів у відповідності з державною економічною політикою.

При цьому, як відмічають вітчизняні дослідники, особливої важливості набуває виникнення співпраці держави та приватних інвесторів під час формування спеціалізованих інноваційно-інвестиційних банківських установ [1, с. 61—62]. У цьому випадку банки розвитку можуть виступати у ролі органу, уповноваженого замовниками інноваційного проекту контролювати хід і якість робіт, відповідати за цільове і ефективне використання не лише державних, але і приватних інвестицій. Крім цього, такі банки можуть супроводжувати приватні інвестиції, виконуючи консультативно-агентські функції (а, можливо, і функції гаранта або поручителя), виступати як проміжна ланка між органом влади, певною підприємницькою структурою, що виділяє фінансові ресурси на інноваційні заходи, і організацією, що безпосередньо реалізує інноваційний проект. Надання коштів може здійснюватися під конкретну програму робіт, причому їхня експертиза, що підтверджує доцільність вкладення капіталу, може проводитися експертами банку.

Реалізація даної схеми інвестування фінансових ресурсів, як однієї із форм ДПП, може стати додатковим заходом стимулювання впровадження інновацій. Механізм ДПП у банківському проектно-му фінансуванні можна розглядати як організовану сукупність структурних елементів ДПП, за допомогою яких здійснюється взаємодія представників держави і частки бізнесу з управлінням і фінансуванням інноваційних проектів, реалізуються діючі економічні закони і забезпечується процес відтворення [5, с. 17]. При цьому під банківським проектним фінансуванням розуміється система економічних відносин з фінансування довгострокових (понад 5 років) великих (від 30 млн грн.) проектів у рамках фінансових схем і моделей, заснованих на фінансуванні, за умовами якого джерелом повернення вкладених коштів і головним забезпеченням служать грошові потоки, що створені самим проектом або діючим бізнесом. Таким чином, існують можливості підвищення фінансової привабливості інноваційних проектів за рахунок надання державних гарантій, адекватного розподілу відповідальності за ризики тощо.

Важливою перешкодою розвитку ДПП, є відсутність скоординованої державної політики в сфері ДПП.

Державі варто більш чітко сформулювати свої вимоги та вимагати їх дотримання. Так, на наш погляд, участь банків розвитку в державних інноваційних програмах має ґрунтуватися на наступних принципах:

— принцип первісної участі, що полягає у необхідності залучення банку розвитку до процедури розробки загальнодержавної програми, фінансування якої передбачається здійснювати за рахунок коштів, що перебувають у розпорядженні банку. Банк може виступити як ініціатор постановки проблеми, що підлягає рішенням на державному рівні;

— принцип ефективності участі, що допускає участь банку тільки у тих програмах і проектах загальнодержавного значення, комплексна оцінка наслідків яких відповідає затвердженню в Банку критеріям відбору пріоритетних інвестиційних проектів;

— принцип експертної участі, що полягає в можливості залучення банку на оплатній основі для здійснення спеціалізованої експертизи проектів;

— принцип фінансової участі, що передбачає можливість залучення коштів банку як позабюджетних джерел фінансування програм і проектів загальнодержавного значення;

— принцип участі як керуючої компанії, що полягає у делегуванні Банку на договірній основі частини функцій державного замовника цільової та іншої програми або проекту загальнодержавного значення, у тому числі функцій поточного управління їхньою реалізацією.

Функціонування такого формату банків, як банки розвитку, зумовлюватиме внесення змін та доповнень до низки законів, що регулюються відносинами в сфері ринків фінансових послуг тощо. Йдеться, зокрема, про законодавство про банки і банківську діяльність, інноваційну діяльність, інвестиції, страхування та ін. Необхідними будуть також зміни до Бюджетного кодексу України щодо державних гарантій за активними та пасивними операціями усіх структурних одиниць таких банків розвитку та щодо їх капіталізації, боргу, запозичень, а також фінансування видатків за їх цільовими програмами. Діяльність банків розвитку буде ефективною, за умови відповідальної та професійної роботи уряду, у Постановках котрого повинні визначатись критерії надання фінансово-гарантійної підтримки та страхового покриття ризиків з боку цих фінансових установ. З боку НБУ не повинно виникати жодних перепон до ефективної діяльності даних банківських установ, особливо, що стосується підтримання їх ліквідності на достатньому для їх розвитку рівні.

ВИСНОВКИ

Отже, подальший прогрес у соціально-економічному розвитку України буде суттєво залежати від ступеня реального розширення масштабів впровадження інноваційних проектів. Держава має стати головною суверенною рушійною силою цього процесу. Одним із джерел фінансування інноваційних проектів може стати суворо цілеспрямована грошова емісія у відповідність із державною інноваційною програмою. Для цього необхідно змінити механізм встановлення та розподілу кількості грошей в економіці, за рахунок зрушення прерогативи випуску грошей у бік уряду з одночасним підвищенням відповідальності як самого уряду, так і

НБУ. Розширення внутрішнього позичкової пропозиції під інноваційні проекти повинно ґрунтуватися на безпроцентній основі. Кредитний процент на практиці не настільки необхідний і бажаний у проведенні банківських фінансових операцій, як намагаються нас переконати. А тим більше, якщо це стосується вирішення життєво важливих для держави проблем. Кредитний процент став суттю і базовою основою сучасної традиційної банківської справи не випадково, а в силу певної закономірності, пов'язаної із розповсюдженням нової форми рабства як для людини окремо, так і для суспільства та певних країн у цілому.

Україна, на жаль, не використовує таку ефективну модель сприяння фінансуванню інноваційної діяльності, як спеціалізовані банки розвитку. Банк розвитку — це установа, діяльність якої спрямована на реалізацію державної інноваційно-інвестиційної політики, покликана сприяти підвищенню конкурентоспроможності національної економіки та її диверсифікації на інноваційній основі. Використання державних банків розвитку мало позитивний вітчизняний досвід у минулому сторіччі, а також підтвердило свою важливість для інноваційного розвитку у багатьох зарубіжних країнах. Банки розвитку мають стати центрами розвитку механізму державно-приватного партнерства як засобу підвищення фінансової привабливості інноваційних проектів для приватних інвесторів.

Література:

1. Васильєва Т.А., Оніщенко В.В. Державні інвестиційно-інноваційні банки: проблеми та перспективи функціонування / Т.А. Васильєва, В.В. Оніщенко // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. — 2011. — №3. — С. 58—62.
2. Жуков Е.Ф. Деньги. Кредит. Банки: учебник / Е.Ф. Жуков, Н.М. Зеленкова, Н.Д. Эриашвили и др. — 4-е изд., перераб. и доп. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2011. — 783 с.
3. Крыленко А. К. Денежная держава. Тайные механизмы истории / А.К. Крыленко. Отв. ред. О. А. Платонов. Пер. с англ. Е.С. Бехтерева. М., Институт русской цивилизации, 2009. — 368 с.
4. Павлов В.В. Исламские банки в исламском финансовом праве / В.В. Павлов. — М.: Анкил, 2003. — С. 256.
5. Пилякина В.С. Механизм государственно-частного партнерства в банковском проектном финансировании в России / В.С. Пилякина // Современная экономика: проблемы и решения. — 2010. — №4. — С. 15—22.
6. Свиридов О.Ю. Банковское дело [Электронный ресурс]: Институт экономики и права Ивана Кушнера. Отделение экономики. Электронные учебники по экономике. — Режим доступа: <http://be5.biz/ekonomika/b010/03.htm>.
7. Шашкин П.А. Вера. Труд. Капитал. Основные постулаты православной экономической этики / П.А. Шашкин. — М.: ИНЭС, 2011. — 16 с.

Стаття надійшла до редакції 15.08.2012 р.